

I

(Päätöslauselmat, suositukset ja lausunnot)

SUOSITUKSET

NEUVOSTO

NEUVOSTON SUOSITUS,

annettu 12 päivänä maaliskuuta 2021,

romanien tasa-arvosta, osallisuudesta ja osallistumisesta

(2021/C 93/01)

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 292 artiklan yhdessä sen 19 artiklan 1 kohdan kanssa,

ottaa huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

sekä katsoo seuraavaa:

- (1) Neuvoston direktiivissä 2000/43/EY⁽¹⁾ vahvistetaan puitteet, joilla torjutaan rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää koko unionissa työllisyyden, koulutuksen, sosiaalisen suojelun, myös sosiaaliturvan ja terveydenhuollon, sosiaalietuuksien sekä tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan aloilla, asuminen mukaan lukien. Tämän suosituksen yhtenä tarkoituksena on edistää kyseisen direktiivin tehokasta täytäntöönpanoa rajoittamatta jäsenvaltioiden toimivaltaa.
- (2) Neuvoston puitepäätöksellä 2008/913/YOS⁽²⁾ jäsenvaltiot veloitetaan kriminalisoimaan julkinen yllyttäminen väkivaltaan tai vihaan rodun, ihonvärin, uskonnon, syntyperän taikka kansallisen tai etnisen alkuperän perusteella ja varmistamaan, että rasistisia ja muukalaisvihamielisiä vaikuttimia pidetään raskauttavina asianhaaroina, tai vaihtoehtoisesti, että kansalliset tuomioistuimet ottavat tällaiset vaikuttimet huomioon määrätessään rangaistuksia. Tämän suosituksen tavoitteena on tehostaa romaneihin kohdistuvien vihapuheen, viharikosten ja väkivallan torjuntatoimia. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/29/EU⁽³⁾ mukaisesti tällä suosituksella pyritään myös edistämään tällaisten rikosten romaniuhrien tukemista.
- (3) Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa esitetään periaatteet ja oikeudet, joilla pyritään tukemaan ja parantamaan sosiaalista oikeudenmukaisuutta riippumatta sukupuolesta, rodusta tai etnisestä alkuperästä, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta. Yleiset toimenpiteet ja niitä täydentävät, tässä suosituksessa esitettyjen kaltaiset kohdennetut toimenpiteet, joilla suojellaan ja tuetaan syrjinnän tai sosiaalisen syrjäytymisen vaarassa olevia ryhmiä, ovat keskeisiä sosiaalisen pilarin periaatteiden täytäntöönpanon

⁽¹⁾ Neuvoston direktiivi 2000/43/EY, annettu 29 päivänä kesäkuuta 2000, rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (EYVL L 180, 19.7.2000, s. 22).

⁽²⁾ Neuvoston puitepäätös 2008/913/YOS, tehty 28 päivänä marraskuuta 2008, rasismien ja muukalaisvihon tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin (EUVL L 328, 6.12.2008, s. 55).

⁽³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta (EUVL L 315, 14.11.2012, s. 57).

kannalta. Tulosten aikaansaaminen pilarin avulla on yhteinen poliittinen sitoumus ja velvollisuus. Se olisi pantava täytäntöön sekä unionin että jäsenvaltioiden tasolla niiden toimivallan mukaisesti ottaen asianmukaisesti huomioon erilaiset sosioekonomiset ympäristöt ja kansallisten järjestelmien moninaisuus, mukaan lukien työmarkkina-osapuolten asema, ja noudattaen täysin toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita.

- (4) Tällä suosituksella edistetään myös yhdenvertaisten ja osallistavien demokraattisten yhteiskuntien kestävä kehittämistä Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen tavoitteiden mukaisesti.
- (5) Komissio on toimittanut Euroopan parlamentille ja neuvostolle ehdotukset, jotka koskevat yhteisiä säännöksiä koskevaa asetusta 2021–2027, Euroopan sosiaalirahasto plussaa 2021–2027 (ESR+ 2021–2027) sekä Euroopan aluekehitysrahastoa ja koheesiorahastoa 2021–2027. Kyseisissä ehdotuksissa viitataan tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen horisontaalisina periaatteina, joita olisi noudatettava kyseisten rahastojen täytäntöönpanossa. ESR+ 2021–2027 -ehdotuksessa kehoitetaan nimenomaisesti jäsenvaltioita ja komissiota varmistamaan tasa-arvo ja syrjimättömyys unionin ohjelmien täytäntöönpanossa ja viitataan kolmansien maiden kansalaisten sosioekonomisen integroitumisen ja marginalisoituneiden yhteisöjen, kuten romanien, osallisuuden edistämiseen, mikä on kytköksissä romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten mahdollistavaan edellytykseen. Odotettaessa kyseisten ehdotusten hyväksymistä tämä suositus edistää niiden tehokasta tulevaa täytäntöönpanoa.
- (6) Komission 3 päivänä maaliskuuta 2010 antama tiedonanto ”Eurooppa 2020 – Älykkään, kestävä ja osallistavan kasvun strategia”, jäljempänä ’Eurooppa 2020 -strategia’, on antanut merkittävän sysäyksen köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnalle asettamalla yhteiset eurooppalaiset tavoitteet köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämiseksi sekä koulutustason ja työllisyystason nostamiseksi. Kyseisiä tavoitteita ei voida saavuttaa ilman, että parannetaan romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista, mihin tässä suosituksessa annetaan erityisohjeita.
- (7) Neuvosto antoi 19 päivänä toukokuuta 2011 tukensa komission 5 päivänä huhtikuuta 2011 antamalle tiedonannolle ”EU:n puitekehys vuoteen 2020 ulottuville romanien kansallisille integrointistrategioille”, jossa jäsenvaltioita kannustetaan edistämään laajasti romanien sosiaalista ja taloudellista osallistamista sekä laatimaan tavoitteita koulutuksen, työllisyyden, terveydenhuollon ja asumisen alalla. Alkuperäisen rakenteen rajoituksista huolimatta EU:n puitekehys on tuottanut merkittävää lisäarvoa, jota tässä suosituksessa hyödynnetään edelleen muun muassa sisällyttämällä siihen puitekehysten täytäntöönpanosta saadut kokemukset.
- (8) Neuvoston 9 päivänä joulukuuta 2013 antamalla suosituksella (*) pyrittiin tehostamaan romanien integraatiota edistäviä kansallisia toimenpiteitä. Siinä neuvosto kehotti jäsenvaltioita ilmoittamaan komissiolle vuosittain kaikki suosituksen mukaisesti toteutetut toimenpiteet sekä tiedot edistymisestä romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioidensa toteuttamisessa. Tämä suositus pohjautuu kyseisiin kokemuksiin ja arvioihin ja laajentaa toteutettavia toimenpiteitä.
- (9) Neuvosto kehotti 8 päivänä joulukuuta 2016 antamissaan päätelmissä ”Romanien integrointiprosessin nopeuttaminen” komissiota suorittamaan vuoteen 2020 ulottuvien romanien integraatiota edistävien kansallisten strategioiden EU:n kehyksen väliarvioinnin, jäljempänä ’perusteellinen arviointi’, ja ehdottamaan sen pohjalta aloitetta vuoden 2020 jälkeiselle ajalle. Vaikka suoritettussa perusteellisessa arvioinnissa tunnustetaan puitekehysten lisäarvo, siinä todetaan, että Euroopan romanit kohtaavat edelleen syrjintää sekä sosiaalista ja taloudellista syrjäytymistä.
- (10) Perusteellisesta arvioinnista ja päätelmistä, joita neuvosto, Euroopan parlamentti sekä useat Euroopan laajuiset ja kansalliset kansalaisyhteiskunnan järjestöt ovat siitä tehneet, käy ilmi tarve uudistaa sitoumus romanien tasa-arvon ja osallisuuden edistämiseen ja vahvistaa kyseistä sitoumusta. Kyseisessä sitoumuksessa olisi varmistettava, että erityistä huomiota kiinnitetään syrjimättömyyteen, mukaan lukien romanivastaisuuden – erityisesti romaneihin kohdistuvan rasmin muodon – torjuminen ja keskittyminen seuraaviin neljään sosioekonomisen osallisuuden alaan: koulutus, työllisyys, terveydenhuolto ja asuminen. Sitoumuksessa olisi myös huomioitava erityisryhmien

(*) Neuvoston suositus, annettu 9 päivänä joulukuuta 2013, jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä (EUVL C 378, 24.12.2013, s. 1).

tarpeet ja romaniväestön moninaisuus, osallistettava romanit heitä koskevien tasa-arvo- ja osallisuusstrategioiden suunnitteluun, täytäntöönpanoon, seurantaan ja arviointiin, parannettava tavoitteiden asettamista, tietojen keruuta, seurantaa ja raportointia, sekä saatava aikaan se, että romanien tasa-arvo ja osallisuus otetaan paremmin huomioon yleisissä politiikoissa. Toimenpiteiden suunnittelussa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota sukupuolinäkökohtiin.

- (11) Tämä suositus perustuu myös useisiin havaintoihin, jotka on esitetty aiemmin asiaankuuluvissa 15 päivänä huhtikuuta 2015 ja 12 päivänä helmikuuta 2019 annetuissa Euroopan parlamentin päätöslauselmissa, 8 päivänä joulukuuta 2016 annetuissa neuvoston päätelmissä ja komission vuodesta 2013 lähtien antamissa tiedonannoissa.
- (12) Asiakirjan ”EU:n puitekehys vuoteen 2020 ulottuville romanien kansallisille integrointistrategioille” jälkeen komissio hyväksyi 7 päivänä lokakuuta 2020 paketin, johon sisältyy tätä suositusta koskeva ehdotus sekä tiedonanto aiheesta ”Tasa-arvon unioni: romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n uusi strategiakehys”, jäljempänä ’lokakuun 7 päivänä 2020 annettu tiedonanto’. Lokakuun 7 päivänä 2020 annetussa tiedonannossa asetetaan EU:n tason tavoitteita ja tapauksen mukaan päämääriä sekä kaikille jäsenvaltioille vähimmäistason sitoumukset, joita täydennetään mahdollisesti kansallisilla lisätoimilla ja unionin tuella kansallisesta tilanteesta ja romaniväestön koosta riippuen. Viimeaikaisista tiedoista käy ilmi, että kuusi kymmenestä eurooppalaisesta katsoo edelleen romaneihin kohdistuvan syrjinnän olevan yleistä omassa maassaan ja että useampi kuin kuusi kymmenestä eurooppalaisesta on sitä mieltä, että romanien parempi integroituminen voisi hyödyttää yhteiskuntaa⁽⁵⁾. Tämän suosituksen yleisenä tavoitteena on auttaa edistämään romanien tasa-arvoa ja torjua heidän syrjäytymistään siten, että romanit itse ovat aktiivisesti mukana tässä työssä.
- (13) Covid-19-pandemian aikana ulkopuolelle jätetyt ja muita heikommassa asemassa olevat romaniyhteisöt ovat altistuneet vakaville kielteisille terveysvaikutuksille ja sosioekonomisille vaikutuksille, mikä uhkaa pahentaa entisestään olemassa olevaa eriarvoisuutta sekä köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskiä. Tässä suosituksessa kehoitetaan vähentämään romanien kohtaamaa rakenteellista eriarvoisuutta puuttamalla tarvittaessa puhtaan veden, saniteettitilojen ja terveydenhuoltopalvelujen, myös rokotuspalvelujen, saatavuuden rajallisuuteen, sekä sellaisten tilojen ja digitaalisten taitojen puutteeseen, jotka mahdollistaisivat romanien aktiivisen osallistumisen yhteiskunnalliseen toimintaan, myös etäopetukseen, sekä poistamalla paljon esiintyvän taloudellisen epävarmuuden ja tilahtauden asunnoissa, eristetyissä yhdyskunnissa tai leireillä.
- (14) Populismin ja rasismien lisääntyessä unionissa⁽⁶⁾ on tarpeen keskittyä syrjinnän torjumiseen ja ehkäisemiseen, myös puuttamalla romanivastaisuuteen, joka on syrjinnän ja syrjäytymisen perimmäisiä syitä ja pahentaa niitä. Tämän vuoksi 18 päivänä syyskuuta 2020 päivätyssä EU:n rasismintorjunnan toimintasuunnitelmassa 2020–2025 esitetään monia konkreettisia toimia rasismien torjumiseksi. Romanivastaisuus on epätavallisen yleinen⁽⁷⁾ rasismien muoto, joka on alkujaan peräisin yhteiskunnan enemmistön tavasta suhtautua romaneihin ja kohdella heitä; se on osa historian kehityskulkua, joka on synnyttänyt ajatuksen ”meistä ja muista”⁽⁸⁾, joka puolestaan pohjautuu toisinaan myös tahattomiin tai tiedostamattomiin stereotyyppioihin ja kielteisiin asenteisiin⁽⁹⁾.

Euroopan parlamentti on vuodesta 2005 lähtien käyttänyt termiä ”romanivastaisuus” mietinnöissään sekä 28 päivänä huhtikuuta 2005, 15 päivänä huhtikuuta 2015, 25 päivänä lokakuuta 2017 ja 12 päivänä helmikuuta 2019 antamissaan päätöslauselmissa. Monet kansainväliset järjestöt ja kansalaisyhteiskunnan järjestöt ovat havainneet ilmiön, jota kutsutaan myös romaneihin kohdistuvaksi rasismiksi, romanifobiaksi tai mustalaisvastaisuudeksi. Neuvosto totesi 8 päivänä joulukuuta 2016 antamissaan päätelmissä, että on tarpeen torjua ”kaikkia

⁽⁵⁾ Erityiseurobarometri 493. Syrjintä Euroopan unionissa (ensimmäiset tulokset julkaistu syyskuussa 2019).

⁽⁶⁾ Widespread racism continues to plague Europe. EU:n perusoikeusvirasto, 20. kesäkuuta 2019; julkaisu perustuu vuoden 2019 perusoikeusraporttiin, EU:n perusoikeusvirasto, 6. kesäkuuta 2019.

⁽⁷⁾ ”European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)’s General Policy Recommendation no 3 on the fight against racism and intolerance against Roma/Gypsies”, hyväksytty 6 päivänä maaliskuuta 1998. ECRIn suosituksen ”General Policy Recommendation no. 13 on combatting anti-Gypsyism and discrimination against Roma” johdannossa toistetaan, että romanivastaisuus on erityisen sitkeä, väkivaltainen, toistuva ja yleinen rasismien muoto.

⁽⁸⁾ Alliance Against Antigypsyism Reference Paper of 2017. Saatavana osoitteessa https://www.antigypsyism.eu/?page_id=17

⁽⁹⁾ Rasismien, muukalaisvihän ja muiden suvaitsemattomuuden muotojen torjumista käsittelevän EU:n korkean tason työryhmän päätelmäasiakirja (marraskuu 2018). Antigypsyism: Increasing its recognition to better Understand and address its Manifestations.

romaneihin kohdistuvan rasismien, jota kutsutaan toisinaan mustalaisvastaisuudeksi, muotoja, koska se on romanien sosiaalisen syrjäytymisen ja syrjinnän perussyitä”. Holokaustin muistoa vaaliva kansainvälinen järjestö (IHRA) hyväksyi 8 päivänä lokakuuta 2020 romanivastaisuuden ja romaneihin kohdistuvan syrjinnän määritelmän⁽¹⁰⁾, joka ei ole oikeudellisesti sitova.

- (15) Kohdistettaessa toimia romaniväestöön on tärkeää tunnustaa tiettyjen ryhmien erityistarpeet ja haavoittuvuudet⁽¹¹⁾; tällaisia ryhmiä ovat muun muassa romaninaiset, romaninuoret, romanilapset, romaninyhteisöön kuuluvat hlti-henkilöt sekä ikääntyneet ja vammaiset henkilöt, kolmansien maiden kansalaiset sekä valtiottomat ja EU:ssa liikkuvat romanit. Siksi tässä suosituksessa kiinnitetään huomiota siihen, kuinka tärkeää on torjua moninkertaista syrjintää⁽¹²⁾. Siinä ehdotetaan toimenpiteitä sellaisten romanilasten suojelun ja osallistamisen parantamiseksi, jotka ovat erityisen alttiita syrjinnälle ja eriyttämiselle.

Neuvoston 8 päivänä joulukuuta 2016 antamien päätelmien mukaisesti suosituksessa käsitellään myös sitä, miten voidaan luoda mahdollisuuksia romaninuorille ja hyödyntää heissä piilevää potentiaalia lisäämällä heidän aktiivista osallistumistaan nuorille suunnattuihin ohjelmiin ja toimenpiteisiin, kuten niihin, joihin viitataan 1 päivänä heinäkuuta 2020 annetussa komission tiedonannossa ”Nuorisotyöllisyyden tukeminen: silta työelämään seuraavalle sukupolvelle”.

- (16) Käyttämällä termiä ”romani” tunnustetaan romaniväestön moninaisuus; tällä yläkäsitteellä viitataan kattavasti useisiin erilaisiin romanitautaisiin ryhmiin, joita ovat muun muassa romat, sintit, kaaleet, gypsy-romanit, romanichel-ryhmä ja boyash-/rudari-romanit. Se kattaa myös ashkalit, ”egyptiläiset”, itäiset ryhmät (kuten dom-, lom-, rom- ja abdal-ryhmät) sekä liikkuvat ryhmät, kuten niin kutsutut etniset travellerit, jenishit tai ranskankielisellä hallinnollisella termillä ”Gens du voyage” tarkoitetut ryhmät, sekä henkilöt, jotka samastuvat nimillä ”Gypsies”, ”Tsiganes” tai ”Tziganes” kutsuttaviin ryhmiin; käyttämällä termiä ”romani” ei kielletä kyseisten ryhmien erityispiirteitä.
- (17) Unionin sisäisen vapaan liikkuvuuden yhteydessä on välttämätöntä kunnioittaa unionin kansalaisten oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen ja sen harjoittamisen edellytyksiä. Kyseisiin edellytyksiin kuuluvat muun muassa riittävät varat ja kattava sairausvakuutus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/38/EY⁽¹³⁾ mukaisesti. Samaan aikaan on tarpeen pyrkiä parantamaan romanien elinolosuhteita ja toteuttaa toimia heidän taloudellisen ja sosiaalisen osallisuutensa parantamiseksi niin heidän koti- kuin asuinjäsenvaltioissakin.
- (18) Tässä suosituksessa todetaan, että jäsenvaltioiden olisi valittava omat seurantamenetelmänsä, myös asianmukaiset tiedonkeruumenetelmät, ja otetaan huomioon se, että etnistä alkuperää koskevien tietojen kerääminen on arkaluonteinen aihe, eikä se ole mahdollista kaikissa jäsenvaltioissa; samalla tässä suosituksessa kuitenkin painotetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679⁽¹⁴⁾ sekä syrjimättömyyttä, yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta käsittelevän korkean tason ryhmän yhdenvertaisuustietoja käsittelevän

⁽¹⁰⁾ <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antigypsyism-anti-roma-discrimination>

⁽¹¹⁾ Nämä haavoittuvuudet liittyvät erilaisiin tilanteisiin: esimerkiksi ihmiskaupan uhrin ovat pääasiassa romaninaisia ja -lapsia.

⁽¹²⁾ Termillä ”moninkertainen syrjintä” viitataan yleisesti kaikkiin moniperusteisen syrjinnän muotoihin. Tällaista syrjintää on kahdenlaista: kumulatiivinen syrjintä tarkoittaa useisiin erillisiin syrjintäperusteisiin perustuvaa syrjintää, kun taas intersektionaalissa syrjinnässä kaksi tai useampi syrjintäperuste toimii yhdessä ja vaikuttaa toisiinsa siten, että niitä ei voi käsitellä erillisinä perusteina. Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws. Euroopan komission kertomus (2007). Multiple Discrimination in EU Law: Opportunities for Legal Responses to Intersectional Gender Discrimination. Sukupuolten tasa-arvon alalla toimivien oikeudellisten asiantuntijoiden verkosto, Euroopan komissio (2009).

⁽¹³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/38/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, Euroopan unionin kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella, asetuksen (ETY) N:o 1612/68 muuttamisesta ja direktiivien 64/221/ETY, 68/360/ETY, 72/194/ETY, 73/148/ETY, 75/34/ETY, 75/35/ETY, 90/364/ETY, 90/365/ETY ja 93/96/ETY kumoamisesta (EUVL L 158, 30.4.2004, s. 77).

⁽¹⁴⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus) (EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1).

alaryhmän julkaisemien, yhdenvertaisuustietojen keräämisen ja käytön parantamista koskevien vuoden 2018 suuntaviivojen⁽¹⁵⁾ mukaisesti tapahtuvan tietojen keruun merkitystä tarvittavana taustatyönä romaniväestön tilannetta tehokkaasti parantavien toimenpiteiden suunnittelulle. Tässä suosituksessa tunnustetaan myös indikaattoreiden merkitys seurantamenetelmänä. Lokakuun 7 päivänä 2020 annetussa tiedonannossa selitetään, että jäsenvaltiot voivat valita indikaattorit Euroopan unionin perusoikeusviraston, komission ja jäsenvaltioiden yhdessä kokoamien, romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista mittaavien indikaattoreiden joukosta.

- (19) Tässä suosituksessa keskitytään nimenomaan romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista edistäviin toimenpiteisiin, mutta siinä ei pyritä sulkemaan ulkopuolelle muita heikommassa asemassa olevia ryhmiä. Kyseisten toimenpiteiden olisi perustuttava samoihin periaatteisiin vastaavissa tilanteissa. Tässä suhteessa yhteiset peruseriaatteet romanien osallistamiseksi ovat edelleen ajankohtaisia⁽¹⁶⁾. Toimenpiteillä olisi myös valtavirtaistettava romanien tasa-arvo, osallisuus ja osallistuminen sekä unionin että jäsenvaltioiden toimintapoliittisiin aloitteisiin, ja niissä olisi otettava huomioon erityisesti intersektionaalisuus ja sukupuoliluottuvuus. Lokakuun 7 päivänä 2020 annettu tiedonanto sisältää myös muita suuntaviivoja romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten suunnittelemista ja täytäntöönpanoa varten.
- (20) Yksi tämän suosituksen tarkoituksista on vahvistaa pitkän aikavälin sitoutuminen romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeviin yhteisiin tavoitteisiin ja antaa uudistettua ja tehostettua ohjausta esittämällä toimenpiteitä, joita jäsenvaltiot voivat toteuttaa kyseisiin tavoitteisiin pyrkiessään.
- (21) Tässä suosituksessa kunnioitetaan täysin toissijaisuusperiaatetta ja jäsenvaltioiden ensisijaista vastuuta tällä alalla. Se ei vaikuta jäsenvaltioiden kansallisen prosessioikeuden eikä oikeusperinteiden periaatteisiin. Olisi sovellettava yhteistä mutta eriytettyä toimintamallia, jossa otetaan asianmukaisesti huomioon kansalliset olosuhteet, kuten romanien määrä ja osuus koko väestöstä, kohdeväestön yleinen taloudellinen tilanne, erityispiirteet kussakin jäsenvaltiossa sekä mahdollisuus laatia tiettyyn etniseen ryhmään kohdennettuja politiikkoja. Romanien osallistamista, tasa-arvoa ja osallistumista edistävät kansalliset toimintamallit ja asiaankuuluvat toimenpiteet olisi räätälöitävä ja valittava siten, että ne vastaavat kulloisiakin erityisolosuhteita ja -tarpeita, joihin kuuluu tarve käsitellä syrjäytyneitä ja muita heikommassa asemassa olevia ryhmiä, kuten romaneja, laajemmassa yhteydessä. Yleisten toimenpiteiden suunnittelussa olisi varmistettava, että niillä saavutetaan romanit tehokkaasti.
- (22) Romaneja koskevalla kansallisella strategisella kehityksellä tarkoitetaan kansallisia romanistrategioita ja/tai laajempaa sosioekonomista kokonaisuutta koskevia yhdenmukaisia poliittisia toimenpiteitä, jotka ovat merkityksellisiä romanien tasa-arvon, osallisuuden ja osallistumisen kannalta,

SUOSITTAA NÄIN OLLEN SEURAAVAA:

1. Jäsenvaltioiden olisi hyväksyttävä laajempien sosiaalista osallisuutta edistävien politiikkojensa, joilla parannetaan romanien tilannetta, yhteydessä romaneja koskevat kansalliset strategiakehykset ja ilmoitettava niistä Euroopan komissiolle mielellään viimeistään syyskuussa 2021. Jäsenvaltioiden olisi tarvittaessa tarkasteltava tässä suosituksessa esitettyjen toimenpiteiden merkitystä kansallisessa kontekstissään ottaen huomioon kansallinen ja unionin oikeus, käytettävissä olevat voimavarat sekä kansalliset olosuhteet ja pantava toimenpiteet oikeasuhteisesti ja valikoivasti täytäntöön tiiviissä yhteistyössä kaikkien asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa. Kyseistä merkitystä arvioidessaan jäsenvaltioita kannustetaan tekemään vapaaehtoisia vähimmäistason sitoumuksia ja kansallisista olosuhteista riippuen toteuttamaan tiedonannossa esitettyjä mahdollisia lisätoimia.

⁽¹⁵⁾ Yhdenvertaisuustietojen keräämisen ja käytön parantamista koskevat vuoden 2018 suuntaviivat. Euroopan tilintarkastustuomioistuimien on suositellut kehittämään asianmukaisen metodologian, jonka avulla saataisiin merkityksellistä tietoa romanien osallistamisesta kaikissa jäsenvaltioissa ("Romanien integrointia edistävät EU:n toimintapoliittiset aloitteet ja rahoitustuet: edistys on ollut viime vuosikymmenellä huomattavaa, mutta käytännön tasolla tarvitaan lisätoimia" – Erytyiskertomus nro 14/2016).

⁽¹⁶⁾ Yhteisistä peruseriaateista keskusteltiin ensimmäisessä romanien osallisuutta käsittelevässä eurooppalaisessa foorumissa huhtikuussa 2009, ja TSTK-neuvosto antoi niille tukensa 8 päivänä kesäkuuta 2009 päätelmissä, joissa jäsenvaltioita kehoitettiin ottamaan tilanteen mukaan huomioon romaniväestön osallistamista koskevat yhteiset peruseriaatteet toimintapoliittikkojen suunnittelussa ja täytäntöönpanossa. TSTK-neuvoston päätelmät romanien osallistamisesta (8. kesäkuuta 2009).

Horizontaaliset tavoitteet: tasa-arvo, osallisuus ja osallistuminen

2. Jäsenvaltioiden olisi vahvistettava pyrkimyksiä hyväksyä ja toteuttaa toimenpiteitä, joilla edistetään tasa-arvoa ja ehkäistään ja torjutaan vaikuttavasti syrjintää, romanivastaisuutta sekä sosiaalista ja taloudellista syrjäytymistä ja niiden perussyitä. Kyseisiin pyrkimyksiin olisi sisällytettävä muun muassa seuraavat toimenpiteet:
- a) toimenpiteet, joilla torjutaan tehokkaasti välitöntä ja välillistä syrjintää, myös torjumalla häirintää, romanivastaisuutta, stereotyyppioita, romanivastaista retoriikkaa, romaneihin kohdistuvaa vihapuhetta, viharikoksia ja väkivaltaa, mukaan lukien niihin yllyttäminen, sekä verkossa että sen ulkopuolella, erityisesti kun on kyse direktiivin 2000/43/EY, puitepääatöksen 2008/913/YOS ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2010/13/EU⁽¹⁷⁾ saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, täytäntöönpanosta ja sen valvonnasta;
  - b) toimenpiteet, joilla kehitetään kattava järjestelmä uhrien tukemiseksi ja edistetään tällaista järjestelmää direktiivin 2012/29/EU mukaisesti ja tarjotaan apua viharikosten ja syrjinnän romaniuhreille;
  - c) toimenpiteet, joilla torjutaan romaneihin ja erityisesti romaninaisiin, romaninuoriin, romanilapsiin, romaniyhteisöön kuuluviin hlbt-henkilöihin, ikääntyneisiin henkilöihin ja vammaisiin henkilöihin sekä valtiottomiin ja EU:ssa liikkuviin romaneihin⁽¹⁸⁾ kohdistuvaa moninkertaista ja rakenteellista syrjintää⁽¹⁹⁾;
  - d) toimenpiteet, joilla lisätään tietoisuutta siitä, että syrjivien käytäntöjen torjumiseen tähtäävät pyrkimykset ovat tiiviisti kytköksissä romanivastaisuuden ja sosioekonomisen syrjäytymisen torjuntapyrkimyksiin osana yhteistä pyrkimystä edistää laajempaa tasa-arvon tavoitetta;
  - e) toimenpiteet, joilla analysoidaan romanivastaisuutta ja romaneihin kohdistuvaa syrjintää, tunnustetaan niiden olemassaolo ja lisätään tietoisuutta kyseisistä ilmiöistä, niiden muodoista ja niiden vahingollisista seurauksista tiedotusvälineiden ja koulujen opetusohjelmien avulla ja muilla keinoilla sekä esimerkiksi lisäämällä viranhaltijoiden ja muiden sidosryhmien tietoisuutta niiden tunnistamis- ja torjumistarpeesta;
  - f) toimenpiteet, joilla edistetään kouluissa toteutettavia toimia ja kampanjoita tietoisuuden lisäämiseksi monikulttuurisuudesta;
  - g) toimenpiteet, joilla lisätään tietoisuutta romanien kulttuureista, kielestä ja historiasta, myös romanien joukkotuhon ja sovintoprosesseihin yhteiskunnassa liittyvän muistiperinnön osalta, muun muassa antamalla opettajille asiaankuuluvaa koulutusta ja suunnittelemalla asianmukaisia opetusohjelmasisältöjä, sillä tietoisuus näistä asioista on ratkaisevassa asemassa keskeisten syrjinnän syiden eli ennakkoluulojen ja romanivastaisuuden vähentämiseksi;
  - h) toimenpiteet, joilla edistetään myönteisiä tapoja puhua romaneista ja myönteisiä romaniroolimalleja sekä autetaan ymmärtämään romanien kohtaamia haasteita muun muassa tukemalla yhteisöjen välisiä kohtaamisia ja kulttuurienvälisiä oppimista.
3. Jäsenvaltioiden olisi torjuttava romaniväestön erittäin korkea köyhyysriskiä sekä aineellista ja sosiaalista puutetta, jotta romanien tasa-arvoa, osallistamista ja osallistumista voidaan tukea tehokkaasti. Jäsenvaltioiden olisi tarvittaessa noudatettava yhdenmukaista lähestymistapaa, jossa keskitytään kaikkiin asiaankuuluviin politiikan aloihin. Kyseiset pyrkimykset voitaisiin toteuttaa esimerkiksi seuraavilla toimenpiteillä:
- a) toimenpiteet, joilla varmistetaan, että inhimilliseen pääomaan, infrastruktuurin kehittämiseen ja asumiseen sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden politiikkaan investoidaan riittävästi, ja joilla parannetaan tällaisten investointien kohdentamista;
  - b) toimenpiteet, joilla varmistetaan muita heikommassa asemassa oleville romaneille pääsy asianmukaisten sosiaalisen suojelun järjestelmien, mukaan lukien sekä toimeentulotuki että luontoisetuudet ja palvelujen tarjoaminen, piiriin;

⁽¹⁷⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/13/EU, annettu 10 päivänä maaliskuuta 2010, audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) (EUVL L 95, 15.4.2010, s. 1).

⁽¹⁸⁾ Romanitaukaiset EU-kansalaiset, jotka käyttävät oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen Euroopan unionissa.

⁽¹⁹⁾ Systeemisen eli rakenteellisen syrjinnän katsotaan ilmenevän lainsäädännöstä, politiikasta ja käytännöstä johtuvassa eriarvoisuudessa, joka ei ole tarkoituksellista vaan johtuu erilaisista institutionaalisista tekijöistä lainsäädännön, politiikan ja käytännön muotoilussa, täytäntöönpanossa ja tarkastelussa. "Roma and Traveller Inclusion: Towards a new EU Framework, Learning from the work of equality bodies", Equinet Perspective, kesäkuu 2020.

- c) toimenpiteet, joilla yhdistetään toimeentulotuki aktivointitoimiin, joilla edistetään työmarkkinoille osallistumista, ja työllisyystukeen, erityisesti romaninaisten ja EU:ssa liikkuvien romanien osalta, ja joilla tiedotetaan voimassa olevista lakisääteisistä kelpoisuusvaatimuksista sellaisten etuuksien vastaanottamiseksi, joihin liittyy aktivointi- ja tukipalveluja;
  - d) toimenpiteet, joilla varmistetaan, että lapsiköyhyyden ehkäisemiseen ja torjumiseen kiinnitetään erityistä huomiota, muun muassa toteuttamalla tehokkaita kansallisia toimenpiteitä, joissa otetaan huomioon sukupolvet ylittävän köyhyyskierteen mekanismit sekä tarve tukea romanilapsia ja heidän perheitään toisiinsa kytköksissä olevilla aloilla, joita ovat työllisyys, sosiaalipalvelut, koulutus ja varhaiskasvatus, terveys, asuminen ja keskeisten palvelujen saanti, ravinto ja pääsy vapaa-ajan toimintojen piiriin;
  - e) toimenpiteet, joilla tuetaan nuorten aikuisten ja nuorten perheiden finanssiosaamista, mukaan lukien paremmat päätöksenteko- ja suunnittelutaidot, osana voimaannuttamista ja taloudellista osallisuutta koskevia toimenpiteitä.
4. Jäsenvaltioiden olisi tarpeen mukaan lisättävä romanien, mukaan lukien naisten, lasten, nuorten, ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden, mielekästä osallistumista ja kuulemista romanien yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden tukemiseksi tehokkaalla tavalla. Näihin olisi sisällytettävä muun muassa seuraavat toimenpiteet:
- a) toimenpiteet, joilla tuetaan erityisesti romaninaisten ja -nuorten aktiivista kansalaisuutta edistämällä osallistumista yhteiskunta- ja talouselämään, politiikkaan, kulttuurielämään ja kansalaisvaikuttamiseen;
  - b) toimenpiteet, joilla edistetään valmiuksien kehittämistä ja johtajuutta romanikansalaisyhteiskunnassa, jotta mahdollistetaan romanien osallistuminen kaikkiin poliittisen päätöksenteon vaiheisiin ja julkiseen elämään yleisesti;
  - c) toimenpiteet, joilla edistetään romanien työllistymistä julkisiin ja yksityisiin laitoksiin monimuotoisuuden ja asiantuntemuksen tukemiseksi poliittisessa prosessissa sekä roolimallien tarjoamiseksi;
  - d) toimenpiteet, joilla lisätään tietoisuutta ihmisoikeuksista sekä kansalaisten oikeuksista ja velvollisuuksista heikossa asemassa olevien romaniyhteisöjen jäsenten keskuudessa;
  - e) toimenpiteet, joilla koordinoidaan resursseja, verkostoja ja asiantuntemusta yli alojen rajojen, jotta lisätään romaninuorten osallistumista päätöksentekoprosesseihin ja vahvistetaan heidän johtajuuttaan.

Alakohtaiset tavoitteet

Laadukkaan ja osallistavan yleisopetuksen saatavuus

- 5. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kaikilla romaneilla on tosiasialliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet päästä ja osallistua koulutukseen kaikissa muodoissa ja kaikilla asteilla aina varhaiskasvatuksesta korkea-asteen koulutukseen, mukaan lukien uuden mahdollisuuden tarjoava koulutus, aikuiskoulutus ja elinikäinen oppiminen.
- 6. Jäsenvaltioiden olisi parannettava laadukkaan ja osallistavan koulutuksen yhdenvertaista saatavuutta romanioppilaiden osalta, myös seuraavien kaltaisilla toimenpiteillä:
  - a) toimenpiteet, joilla ehkäistään kaikenlaista eriytymistä koulutuksessa, poistetaan eriytyskäytännöt ja varmistetaan, että kaikkien oppilaiden potentiaalia tuetaan;
  - b) toimenpiteet, joilla ehkäistään vääriä diagnooseja ja poistetaan tällaiset käytännöt, joiden seurauksena romanioppilaita sijoitetaan asiattomasti erityisopetukseen, ja joilla varmistetaan, että erityisopetukseen sijoittaminen perustuu avoimeen ja lailliseen menettelyyn;
  - c) toimenpiteet, joilla tarjotaan tehokkaita menetelmiä tunnustaa ja korvata menneet vääryydet koulutuksen alalla, mukaan lukien erottelu, romanioppilaiden asiaton sijoittaminen erityiskouluihin ja eriarvoinen kohtelu;
  - d) toimenpiteet, joilla edistetään koulutusjärjestelmän ja opetusryhmien tasapuolisuutta, osallistavuutta ja monimuotoisuutta esimerkiksi ammatillisten täydennyskoulutusohjelmien, mentoroinnin ja vertaisoppimistoimien avulla;
  - e) toimenpiteet, joilla kannustetaan romanioppilaiden vanhempia osallistumaan vaikuttavasti koulutyöhön ja edistetään koulujen ja paikallisyhteisöjen yhteyksiä, myös yhdyshenkilöiden ja koulunkäyntiavustajien avulla;
  - f) toimenpiteet, joilla tuetaan kaikkien oppilaiden, myös vammaisten lasten, tasavertaista ja aktiivista osallistumista yleisopetukseen ja siihen liittyviin prosesseihin;

- g) toimenpiteet, joilla torjutaan koulukiusaamista ja häirintää sekä verkossa että sen ulkopuolella kaikkien oppilaiden, myös romanien, suojelemiseksi;
- h) toimenpiteet, joilla lisätään opettajien ja muun kouluhenkilökunnan tietoisuutta romanien historiasta, romanikulttuureista sekä syrjinnän ja sen perussyiden, kuten romanivastaisuuden ja tiedostamattomien ennakoasenteiden, tunnistamis- ja torjuntamenetelmistä, sekä syrjimättömän koulutuksen ja tosiasiallisen yhdenvertaisen yleisopetukseen pääsyn merkityksestä;
- i) toimenpiteet, joilla tuetaan pyrkimyksiä varmistaa, että romanioppilaat oppivat työmarkkinoiden nykyisiä ja tulevia tarpeita vastaavia taitoja.
7. Jäsenvaltioiden olisi pyrittävä poistamaan kaikenlainen koulutusmahdollisuuksia, -tuloksia ja -tasoa koskevat syrjintä, eriarvoisuus ja häittatekijät, tarvittaessa myös seuraavien kaltaisilla toimenpiteillä:
- a) toimenpiteet, joilla varmistetaan pääsy laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, erityisesti romanilasten, mukaan lukien heikommassa asemassa olevien romanilasten, varhaisen osallistamisen painottamiseksi;
- b) toimenpiteet, joilla tarjotaan ja välitetään yksilöllistä tukea kielellisiin ja kognitiivisiin taitoihin ja koulutukseen liittyvien puutteiden korjaamiseksi tiiviissä yhteistyössä romanioppilaiden perheiden kanssa ja kannustetaan hyödyntämään uuden mahdollisuuden tarjoavaa koulutusta ja aikuiskoulutusta;
- c) toimenpiteet, joilla ehkäistään koulunkäynnin lopettamista varhain ja keskeyttämistä kaikilla koulutusasteilla keskittyen erityisesti romanityttöihin ⁽²⁰⁾ esimerkiksi koulujen, yhdyshenkilöiden ja sosiaalisen suojelun palvelujen yhteistyön avulla;
- d) toimenpiteet, joilla tunnustetaan ulkomaille lähteneiden vanhempien lasten haavoittuvuus ja tarjotaan ensisijainen pääsy koulupäivän jälkeisiin ohjelmiin ja yksilöllisen tuen piiriin;
- e) toimenpiteet, joilla lisätään romanien sosiaalista liikkuvuutta esimerkiksi positiivisilla erityistoimilla, kohdennetuilla stipendeillä ammattikoulutukseen, keski- ja korkea-asteen koulutukseen ja opettajankoulutukseen sekä uraohjauksella;
- f) toimenpiteet, joilla varmistetaan sujuva siirtyminen koulutusasteelta toiselle ja edistetään ylemmän keskiasteen ja korkea-asteen koulutuksen loppuun saattamista muun muassa uraohjauksen, neuvonnan, mentoroinnin ja taloudellisen tuen järjestelmien avulla;
- g) toimenpiteet, joilla tuetaan osallistumista epäviralliseen oppimiseen ja koulun ulkopuoliseen toimintaan, mukaan lukien nuoriso-, urheilu- ja kulttuuritoiminta, terveys- ja kansalaiskasvatuksen sekä muun itsensä kehittämistä, psykologista sietokykyä ja hyvinvointia edistävän toiminnan kautta.
- h) toimenpiteet, joilla edistetään tarvittaessa digitaalisten taitojen hankkimista sekä laajakaistan saatavuutta, riittävää digitaalista infrastruktuuria ja etäopetukseen soveltuvan opetusmateriaalin tarjontaa sekä virallisissa että epävirallisissa koulutustilanteissa, jotta ehkäistään sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevien oppilaiden, heidän opettajiensa ja vanhempiensa digitaalista syrjäytymistä sekä varmistetaan, että toimet tavoittavat romanioppilaat, myös maaseudulla tai eristetyillä alueilla.

Työllistyminen laadukkaisiin ja kestäviin työpaikkoihin

8. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä romanien, erityisesti romaninuorten, tosiasiallista yhdenvertaista mahdollisuutta työllistyä laadukkaisiin ja kestäviin työpaikkoihin tarvittaessa muun muassa seuraavanlaisilla toimenpiteillä:
- a) toimenpiteet, joilla pyritään tavoittamaan romaninuuria ⁽²¹⁾, jotta voidaan lisätä heidän tietoisuuttaan saatavilla olevista, mieluiten integroiduista työllisyys- ja sosiaalipalveluista, ja joilla saatetaan heidät kyseisten palvelujen piiriin;
- b) toimenpiteet, joilla vastataan työttömien romaninuorten ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevien romanien tarpeisiin räätälöimällä heille yksilöllisiä ja kokonaisvaltaisia toimintasuunnitelmia, joissa otetaan huomioon heidän mieltymyksensä ja motivaationsa, esteet ja häittatekijät sekä syyt työttömyyteen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämiseen;

⁽²⁰⁾ Euroopan unionin perusoikeusviraston raportti ”Roma women in nine EU Member States” (2019) kuvaa romaninaisten ja -tyttöjen kohtaamia haasteita.

⁽²¹⁾ Sen mukaisesti, mitä kuvataan 30 päivänä lokakuuta 2020 annetussa neuvoston suosituksessa ”Silta työelämään – entistä vahvempi nuorisotakuu” ja nuorisotakuun perustamisesta 22 päivänä huhtikuuta 2013 annetun neuvoston suosituksen korvaaminen (EUVL C 372, 4.11.2020, s. 1).

- c) toimenpiteet, joilla tuetaan ensimmäisen työpaikan saamista, työharjoittelua, työssäoppimista ja urakehityspalveluja;
- d) toimenpiteet, joilla helpotetaan siirtymistä opinnoista työelämään valmennuksen, mentoroinnin, ammatillisen koulutuksen, työharjoittelujen, yrityshautomoiden ja harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevän koulutuksen avulla;
- e) toimenpiteet, joilla tuetaan romanien mahdollisuuksia opetella digitaalisia taitoja, jotta heidän taitonsa vastaavat paremmin työmarkkinoiden tarpeita ja jotta he voivat hyödyntää nykyisten ja uusien digitaalisten työkalujen ja suuntausten tarjoamia mahdollisuuksia arkielämässä;
- f) toimenpiteet, joilla tuetaan työssäoppimista, taitojen kehittämistä, ammattipätevyyden hankkimista ja ajantasaistamista sekä uuden mahdollisuuden tarjoavaa koulutusta;
- g) toimenpiteet, joilla edistetään aidosti yhdenvertaisia mahdollisuuksia itsenäiseen ammatinharjoittamiseen ja yrittäjyyteen, myös sosiaaliseen yrittäjyyteen, tarjoamalla kohdennettua tukea;
- h) toimenpiteet, joilla edistetään yhtäläisiä mahdollisuuksia työllistyä niin julkiselle kuin yksityiselle sektorille muun muassa positiivisten erityistoimien ja työnantajille suunnattujen tukijärjestelmien kaltaisten toimenpiteiden avulla sekä parannetaan työvoimapalvelujen saatavuutta, myös aktiivisen työvoimapolitiikan osalta;
- i) toimenpiteet, joilla tuetaan työvoiman liikkuvuutta erityisesti maaseudulla ja eristetyillä alueilla, joilla on rajalliset työllistymismahdollisuudet;
- j) toimenpiteet, joilla torjutaan ja vähennetään syrjintää ja poistetaan syrjivät käytännöt edistämällä tietoisuuden lisäämistä syrjimättömästä työelämästä, työllistymisestä ja aktivointitoimista ja joilla annetaan työnantajille koulutusta syrjinnän ja sen perussyiden, kuten romanivastaisuuden ja tiedostamattomien ennakoasenteiden, tunnistamis- ja torjuntamenetelmistä.

Terveys ja laadukkaiden terveys- ja sosiaalipalvelujen saatavuus

- 9. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava erityisesti riskialttiimpien ryhmien tai syrjäytyneillä tai etäisillä alueilla asuvien ryhmien tosiasialliset yhdenvertaiset mahdollisuudet saada laadukkaita terveys- ja sosiaalipalveluja esteettömästi tarvittaessa muun muassa seuraavanlaisilla toimenpiteillä:
  - a) toimenpiteet, joilla edistetään ja helpotetaan tasapuolisesti, että
    - i) kansallisten terveydenhuoltopalvelujen yleensä tarjoamat laadukkaat terveystarkastukset, seulonnat, raskausajan hoito ja neuvolapalvelut, neuvonta ja perhesuunnittelu sekä seksuaali- ja lisääntymisterveydenhuolto on romaninaisten saatavilla;
    - ii) sukupuoleen perustuvan väkivallan uhreille suunnattuja tukipalveluja on romaninaisten saatavilla;
    - iii) laadukas perusterveydenhuolto, mukaan lukien primaaripreventio-ohjelmat, kuten rokotukset, ovat romanilasten saatavilla;
    - iv) laadukas terveydenhuolto on haavoittuvien romaniväestöryhmien, kuten romaniyhteisöön kuuluvat ikääntyneet ja vammaiset henkilöt sekä hlbt-henkilöt, EU:ssa liikkuvat romanit, romaniyhteisöön kuuluvat kolmansien maiden kansalaiset ja valtiottomat henkilöt, saatavilla;
  - b) toimenpiteet, joilla lisätään romanien tietoisuutta ensisijaisista ennaltaehkäisytoimista, kuten terveellisten elämäntapojen edistämistä ja päihteiden väärinkäytön ehkäisemistä koskevat ohjelmat, ja joilla parannetaan mielenterveyspalvelujen saatavuutta tarvittaessa terveysalan kenttätöiden avulla;
  - c) toimenpiteet, joilla ehkäistään ja torjutaan romanien syrjintää lisäämällä tietoisuutta syrjimättömien terveydenhuoltopalvelujen ja terveydenhuollon saatavuudesta, ja antamalla terveydenhuollon ammattihenkilöille, lääketieteen opiskelijoille ja terveydenhuollon palveluneuvonnassa työskenteleville koulutusta syrjinnän ja sen perussyiden, kuten romanivastaisuuden ja tiedostamattomien ennakoasenteiden, tunnistamis- ja torjuntamenetelmistä;
  - d) toimenpiteet, joilla torjutaan kaikkea terveydenhuoltopalvelujen saatavuuteen liittyvää romanien digitaalista syrjäytymistä muun muassa kuromalla umpeen erot digitaalisissa taidoissa, jotka mahdollistavat terveystiedon saatavuuden;
  - e) toimenpiteet, joilla ehkäistään ja torjutaan terveydenhuoltopalvelujen eriytymistä;
  - f) toimenpiteet, joilla varmistetaan, että menneet vääryydet terveydenhuollon alalla, myös romaninaisten pakkosteriloinnit, tunnustetaan ja korvataan;

- g) toimenpiteet, joilla edistetään romanien yhtäläisiä mahdollisuuksia päästä opiskelemaan lääketiedettä ja kannustetaan palkkaamaan romaniväestöön kuuluvia terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja terveydenhuollon palveluneuvoja erityisesti alueilla, joilla romaniväestön osuus on merkittävä;
- h) toimenpiteet, joilla torjutaan ja ehkäistään mahdollisia epidemioita syrjäytyneillä tai etäisillä alueilla asuvissa yhteisöissä;
- i) toimenpiteet, joilla varmistetaan, että vammaisille henkilöille, ikääntyneille henkilöille ja ilman vanhempien hoivaa kasvaville lapsille tarjottavat yhteisö- ja perhepalvelut, esimerkiksi kehittävät palvelut, sosiaalinen asuntotarjonta, vammaisten henkilöiden päivätoimintayksiköt ja sijaisvanhempien verkostot, ovat romanien saatavilla;
- j) toimenpiteet, joilla ehkäistään laitostumista ja edistetään siirtymistä laitoshoidosta yhteisö- ja perheperustaiseen hoitoon tukemalla epävarmoissa tilanteissa eläviä perheitä, esimerkiksi tarjoamalla neuvontapalveluja ja taloudellisia kannustimia, ruoka-apua, tuettua asumista ja kehittäviä palveluja;
- k) toimenpiteet, joilla edistetään kansanterveyteen liittyvien romanien kannalta parhaiden käytänteiden vaihtoa ja siirtämistä käyttämällä esimerkiksi komission ja jäsenvaltioiden kansanterveyden alan verkostoa terveyden edistämisen, sairauksien ehkäisyn ja ei-tarttuvien tautien hallinnan ohjausryhmän puitteissa;
- l) toimenpiteet, joilla edistetään köyhyysriskissä olevien henkilöiden keskuudessa yleisempien sairauksien tutkimusta ja ennaltaehkäisyä.

Asianmukaisten ja eriytymättömien asuntojen sekä keskeisten palvelujen saatavuus

10. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava romanien yhdenvertainen kohtelu asianmukaisten ja eriytymättömien asuntojen sekä keskeisten palvelujen saatavuuden osalta muun muassa seuraavanlaisilla toimenpiteillä:
- a) toimenpiteet, joilla varmistetaan keskeisten palvelujen – kuten hanaveden, turvallisen ja puhtaan juomaveden ⁽²²⁾, asianmukaisten saniteetti-, jätteenkeräys- ja jätehuoltopalvelujen, ympäristöpalvelujen, sähkön, kaasun, kuljetuspalvelujen, rahoituspalvelujen ja digitaalisen viestinnän – sekä fyysisen infrastruktuurin saatavuus turvaamalla yleishyödyllisten peruspalvelujen jatkuvuus sekä normaalioloissa että pandemioiden, ympäristökatastrofien ja muiden kriisien aikana;
  - b) toimenpiteet, joilla seurataan, ehkäistään ja torjutaan alueellista erottelua ja poistetaan tällaiset käytännöt sekä edistetään eri väestöryhmien asumista samoilla alueilla laatimalla konkreettisia suunnitelmia asunto-ongelmien ratkaisemiseksi siten, että paikallisyhteisöt ja ne romaniyhteisöt, joihin suunnitelmat vaikuttavat, otetaan mukaan laadintatyöhön;
  - c) toimenpiteet, joilla tuetaan ja vahvistetaan asumisesta, keskeisistä palveluista ja ympäristöstandardeista yleensä vastaavia viranomaisia ja muita kyseisten alojen asiaankuuluvia toimijoita esimerkiksi myöntämällä niille tarvittavat valtuudet ja resurssit kartoittaa asumistarpeita, seurata eriytymistä ja toteuttaa tarvittaessa kattavia lainsäädännöllisiä tai tukitoimenpiteitä;
  - d) toimenpiteet, joilla ehkäistään häätöjä edistämällä varhaisten varoitusten ja sovittelun käyttöä, järjestetään tukea häätöuhan alaisena oleville ja tarjotaan tarvittaessa asianmukaisia vaihtoehtoisia asuntoja keskittyen erityisesti perheisiin;
  - e) toimenpiteet, joilla parannetaan romanien elinolosuhteita, ehkäistään ja torjutaan kielteisiä terveysvaikutuksia, joita aiheutuu altistumisesta saasteille ja kontaminaatiolle;
  - f) toimenpiteet, joilla tarjotaan kodittomille romaneille sosiaalista tukea ja pääsy yleisten palvelujen piiriin;
  - g) toimenpiteet, joilla varmistetaan yhtäläiset mahdollisuudet saada tukea asumiseen ja otetaan huomioon yksilöiden ja perheiden erityistarpeet;
  - h) toimenpiteet, joilla tuetaan syrjäytyneille romaneille suunnattuja yhdennettyjä asumisen järjestelmiä esimerkiksi toimenpiteillä, joissa asuntojen rakentamiseen ja ylläpitämiseen tarkoitettut mikrolainat yhdistetään finanssio- saamiseen ja säästöjärjestelmiin, rakennuskoulutukseen ja aktivointitoimenpiteisiin;
  - i) toimenpiteet, joilla tuetaan travellerien leiriytymispaikkojen rakentamista ja ylläpitoa.

⁽²²⁾ Ks. ihmisten käyttöön tarkoitettun veden laadusta 16 päivänä joulukuuta 2020 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2020/2184 (EUVL L 435, 23.12.2020, s. 1) 16 artikla yhdessä johdanto-osan 31 kappaleen kanssa.

Kumppanuudet ja institutionaaliset valmiudet

Romanien kansallisten yhteyspisteiden osallistaminen ja tukeminen

11. Jäsenvaltioiden olisi annettava romanien kansallisille yhteyspisteille riittävät ja tarvittavat resurssit, henkilöstö, viranomaisvaltuudet ja valmiudet, jotta ne voivat tehokkaasti koordinoida ja seurata romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista edistäviä kansallisia politiikkoja, paikallinen tiedottaminen mukaan luettuna.
12. Jäsenvaltioiden olisi mahdollistettava se, että romanien kansalliset yhteyspisteet voivat helpottaa romanikansalaisyhteiskunnan osallistumista romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten ja paikallisten toimintasuunnitelmien suunnitteluun, täytäntöönpanoon, seurantaan ja tarkistamiseen uudistetuilla kansallisilla romanifoorumeilla toteutettavien prosessien kautta.
13. Jotta lisätään romanien kansallisten yhteyspisteiden merkityksellisyyttä romanien näkökulmasta ja parannetaan niiden tarjoamaa tiedotusta, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että kyseiset yhteyspisteet ovat mukana sosiaalista osallisuutta koskevien politiikkojen ja yleisten palvelujen suunnittelussa; tähän lukeutuu tarvittaessa myös osallistuminen unionin varojen käytön ohjelmointiin liittyvään päätöksentekoon ja seurantaan.

Tasa-arvoista kohtelua edistävien elinten osallistuminen

14. Jäsenvaltioiden olisi omien kansallisten oikeudellisten kehystensä puitteissa tuettava yhdenvertaista kohtelua edistäviä tasa-arvoelimiä, jotta ne voivat toimeksiantojensa mukaisesti toimia tuloksellisesti ja riippumattomasti sekä tehdä yhteistyötä kaikkien asiaankuuluvien toimijoiden, mukaan lukien romanien kansalliset yhteyspisteet, viranomaiset, kansalaisyhteiskunnan järjestöt sekä yksityinen sektori, kanssa. Tällainen tuki tarkoittaa muun muassa sitä, että tasa-arvoelimille mahdollistetaan tarvittaessa
  - a) syrjintä-, vihapuhe- ja viharikostapausten selvittäminen sekä ratkaisun hakeminen strategisissa oikeudenkäynneissä;
  - b) puuttuminen liian vähäiseen raportointiin syrjinnästä, vihapuheesta ja viharikoksista sekä oikeuksia koskevan tietoisuuden lisääminen romanien keskuudessa;
  - c) tutkimusten tekeminen ja tietojen kerääminen romanien tasa-arvosta ja heidän kohtaamastaan syrjinnästä;
  - d) romanikansalaisyhteiskunnan valmiuksien kehittäminen ja yhteistyön tekeminen romanikansalaisyhteiskunnan kanssa keskittyen oikeussuojan saatavuuteen ja yhdenvertaisuuslainsäädännön täytäntöönpanoon;
  - e) neuvonnan ja koulutuksen tarjoaminen suurelle yleisölle sekä julkisille ja yksityisille organisaatioille.
15. Jäsenvaltioiden olisi mahdollistettava se, että tasa-arvoelimet ovat tiiviisti mukana romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista edistävien kansallisten strategiakehysten sekä asiaankuuluvien unionin rahoitusohjelmien suunnittelussa, täytäntöönpanossa, seurannassa ja tarkistamisessa ja voivat antaa oman panoksensa tähän työhön, tarvittaessa muun muassa seuraavilla toimilla:
  - a) kuunnellaan tasa-arvoelinten neuvoja kansallisten strategiakehysten täytäntöönpanoa koskevien vaatimusten osalta, jotta niiden suunnittelussa ja täytäntöönpanossa keskitytään tiiviimmin syrjinnän torjumiseen ja ehkäisemiseen muun muassa torjumalla romanivastaisuutta, mukaan lukien rakenteellisen syrjinnän purkamiseen liittyvät pyrkimykset;
  - b) mahdollistetaan se, että tasa-arvoelimet osallistuvat järjestelyihin, joilla valvotaan romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten täytäntöönpanoa, seuranta ja tarkistamista, sekä komiteoihin, jotka seuraavat asiaankuuluvan unionin rahoituksen käyttöä.

Paikallisten ja alueellisten sidosryhmien osallistaminen

16. Jäsenvaltioiden olisi tarpeen mukaan osallistettava alue- ja paikallisviranomaiset sekä paikallinen kansalaisyhteiskunta kansallisten strategiakehysten suunnitteluun, täytäntöönpanoon, seurantaan ja tarkistamiseen.
17. Jäsenvaltioiden olisi kannustettava alue- ja paikallisviranomaisia kehittämään tai päivittämään paikallisia toimintasuunnitelmiaan, eriyttämisen purkamiseen tähtäviä suunnitelmiaan tai romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevia strategiakehystensä toimivaltansa puitteissa. Kyseisiin paikallisiin suunnitelmiin tai strategiakehystisiin olisi mahdollisuuksien mukaan sisällyttävä toimenpiteitä, perustasoja, vertailuarvoja, mitattavia tavoitteita sekä tiedot määrärahoista.

18. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava keskus- ja paikallisviranomaisten yhteistyö romanien syrjinnän ehkäisemiseen ja torjuntaan tähtäävien unionin rahoitusohjelmien suunnittelussa ja täytäntöönpanossa, jotta voidaan varmistaa, että romanien tasa-arvo, osallisuus ja osallistuminen otetaan huomioon ohjelmien valmistelussa, täytäntöönpanossa, seurannassa ja arvioinnissa ja jotta voidaan tehostaa unionin varojen kanavoitua paikallistasolle.
19. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä osallisuutta ja moninaisuutta asianmukaisilla toimenpiteillä, kuten positiivisilla erityistoimilla, jotta varmistetaan, että romaneilla on yhtäläiset mahdollisuudet työllistyä julkisiin laitoksiin paikallis- ja aluetasolla.
20. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä romaninaisten ja -miesten vaikutusmahdollisuuksien lisäämistä ja tunnustettava heidän edustuksensa paikallisella tasolla.

Yhteistyö kansalaisyhteiskunnan kanssa

21. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä sosiaalista innovointia, kumppanuutta ja yhteistyötä viranomaisten ja romanien ja romanasioita edistävän kansalaisyhteiskunnan välillä.
22. Jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä täysimittaisesti jäsenvaltioissa toimivia kansallisia romanifoorumeja ja kaikkia muita yhteistyön ja vuoropuhelun kanavia, jotta osallistetaan romanit, romanasioita edistävä kansalaisyhteiskunta ja muut sidosryhmät avoimesti ja inklusiivisesti romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten ja paikallisten toimintasuunnitelmien suunnitteluun, täytäntöönpanoon, seurantaan ja tarkistamiseen.
23. Jäsenvaltioiden olisi tuettava kansalaisyhteiskuntaa romaneihin kohdistuvien viharikosten ja vihapuheen sekä muiden rikosten seurannassa ja raportoinnissa ja avustettava uhreja viharikoksista ja vihapuheesta ilmoittamisessa.
24. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava rahoitus romanien ja romanasioita edistävän kansalaisyhteiskunnan moninaisuuden ja riippumattomuuden tukemiseksi, romanien nuorisjärjestöt mukaan lukien, jotta ne voivat toteuttaa romaneja koskeviin kansallisiin strategiakehyksiin liittyvää raportointia ja seurantaa riippumattomina tarkkailijajärjestöinä sekä ylläpitää hallinnollisia valmiuksiaan.
25. Jäsenvaltioiden olisi osallistettava kansalaisyhteiskunta ja romaniyhteisöt unionin rahoituksen ohjelmakauden kaikkiin vaiheisiin kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla, myös asiaankuuluvien unionin rahastojen seurantakomiteoiden jäseninä.
26. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä valmiuksien kehittämistä ja johtajuutta romanikansalaisyhteiskunnassa, nuorisjärjestöt mukaan lukien, jotta asianomaiset elimet ja järjestöt voivat osallistua kaikkiin poliittisen päätöksenteon vaiheisiin ja julkiseen elämään yleisesti.
27. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä monialaista työtä sekä yhdenvertaisuutta ja osallisuutta edistäviä laajempia yhteenliittymiä ja osallistettava tähän työhön julkishallinto, kansalaisyhteiskunta, liike-elämä ja teollisuus sekä tiede- ja tutkimusyhteisö. Tämä voisi johtaa sellaisten yksiköiden yhteisiin toimiin, jotka edistävät sukupuolten tasa-arvoa, torjuvat rasismia, rotuun tai etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää, muukalaisvihaa ja niihin liittyvää suvaitsemattomuutta tai edistävät lasten, ikääntyneiden henkilöiden, romanien, hlbt-henkilöiden, vammaisten henkilöiden, turvapaikanhakijoiden, pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien sekä kansalaisuudettomien henkilöiden oikeuksia.

Valtioiden välinen yhteistyö

28. Jäsenvaltioiden olisi tehostettava yhteistyötä ja vertaisoppimista, jotka koskevat tehokkaimpia tapoja valtavirtaistaa romanien tasa-arvo, osallisuus ja osallistuminen kaikkien asiaankuuluvien keskeisten unionin aloitteiden täytäntöönpanossa.
29. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä valtioiden välisiä kumppanuuksia ja vaihtoa tukemalla romanien kansallisten yhteyspisteiden verkostoa, EURoma-verkostoa sekä romanien osallisuusfoorumia.

30. Jotkut liikkuvat romanitaustaiset EU-kansalaiset, jotka sijoittautuvat muihin jäsenvaltioihin kuin kotijäsenvaltioon tai oleskelevat tällaisessa jäsenvaltiossa tilapäisesti, myös hyödyntääkseen kausiluonteisia tai lyhytaikaisia työllistymismahdollisuuksia, ovat haavoittuvassa asemassa. Jäsenvaltioiden olisi tarvittaessa kannustettava järjestämään valtioiden välistä yhteistyötä asianmukaisessa muodossa kansallisella, alueellisella tai paikallisella tasolla, myös kahden- tai monenvälisten hankkeiden ja sopimusten kautta, ja osallistumaan aktiivisesti tällaiseen yhteistyöhön noudattaen voimassa olevaa unionin oikeudellista kehystä ja kansallista oikeutta. Tällaista yhteistyötä voisi olla esimerkiksi yhteistyö koulutuksen saatavuuteen, romanilasten koulutuksesta saatuihin kokemuksiin ja tuloksiin sekä kunnallistason tarpeisiin ja haasteisiin liittyvissä kysymyksissä. Tähän yhteistyöhön olisi sisällyttävä romanien itsensä osallistuminen.

Rahoitus

31. Jäsenvaltioiden, varsinkin niiden, joilla on muita suurempia romanien tasa-arvoon, osallisuuteen ja osallistumiseen liittyviä haasteita ja/tai joissa romanien osuus väestöstä on suurempi, olisi hyödynnettävä täysimittaisesti ja optimaalisesti yleinen ja kohdennettu unionin ja kansallisen tason rahoitus, jolla on tarkoitus ehkäistä ja torjua romanien syrjintää; tähän voi kuulua erityistavoitteiden valitseminen heikommassa asemassa olevien ryhmien ja syrjäytyneiden yhteisöjen, kuten romanien, sosioekonomisen integraation edistämiseksi⁽²³⁾, ja tehokkaan koordinoinnin varmistaminen romanien tasa-arvon ja sosioekonomisen osallisuuden kannalta merkityksellisten unionin ja kansallisten rahoituslähteiden välillä.

32. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä alueellisten, paikallisten, kaupunki- ja muiden viranomaisten, talouselämän osapuolten ja työmarkkinaosapuolten sekä asiaankuuluvien kansalaisyhteiskuntaa edustavien elinten, kansalaisjärjestöjen ja sosiaalista osallisuutta, perusoikeuksia ja syrjimättömyyttä edistävien elinten osallistumista unionin ohjelmien valmisteluun, täytäntöönpanoon, seurantaan ja arviointiin, seurantakomiteoihin osallistuminen mukaan luettuna.

33. Jäsenvaltioiden olisi kohdennettava riittävästi kansallisia määrärahoja romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista edistävissä EU:n strategiakehyksessä sekä kansallisissa strategiakehyksissä esitettyjen politiikkatoimien täytäntöön panemiseksi ja varmistettava, että ne vastaavat romaniyhteisöjen todellisia tarpeita ja että niiden suuruus on suhteutettu romaniyhteisöjen kokoon ja haasteisiin.

34. Kansallisissa elpymis- ja palautumissuunnitelmissa⁽²⁴⁾ olisi otettava huomioon kaikille kuuluvat oikeudet ja yhtäläiset mahdollisuudet ja edistettävä niitä sekä edistettävä heikommassa asemassa olevien ryhmien, myös romanien ja muiden rodullisiin tai etnisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden, osallisuutta.

35. Jäsenvaltioiden olisi parannettava vähemmistöjen sosioekonomista osallisuutta koskevien unionin ohjelmien tai rakenneuudistusten suunnittelua, täytäntöönpanoa, seurantaa ja arviointia esimerkiksi pyytämällä teknistä apua rakenneuudistusten tukiohjelmasta.

36. Jäsenvaltioiden olisi kannustettava käyttämään kansallisia ja unionin varoja keskus- ja paikallistason viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen valmiuksien kehittämiseen ja parhaiden käytäntöjen vaihtamisen mahdollistamiseen näiden välillä, jotta kyseiset viranomaiset ja järjestöt voivat osallistua romanien syrjinnän vastaisten toimenpiteiden toteuttamiseen nopeuttamalla tasa-arvon ja osallisuuden saavuttamista muun muassa torjumalla eriytymistä ja edistämällä romanien osallistumista.

37. Jäsenvaltioiden olisi vastattava paikallistason, myös kaupunkialueiden, rahoitustarpeisiin, jotta voidaan tarvittaessa tukea EU:ssa liikkuvia romaneja myös tarjoamalla muun muassa kielikoulutusta, laadukasta varhaiskasvatusta, koulutusta, julkisia työvoimapalveluja ja sosiaalityöntekijöiden ja yhdyshenkilöiden palveluja.

⁽²³⁾ Ks. erityisesti ESR+ 2021–2027 -ehdotuksen 4 artiklan 1 kohdan v ja viii alakohta.

⁽²⁴⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2021/241, annettu 12 päivänä helmikuuta 2021, elpymis- ja palautumistukivälineen perustamisesta (EUVL L 57, 18.2.2021, s. 17).

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten seuranta ja niistä raportointi

38. Jäsenvaltioiden olisi seurattava ja arvioitava kansallisten strategiakehysten täytäntöönpanoa käyttäen tarpeen mukaan indikaattorivalikoimaa, jonka Euroopan unionin perusoikeusvirasto, jäljempänä 'perusoikeusvirasto', romanien kansalliset yhteyspisteet, kansalliset tilastokeskukset ja komissio ovat kehittäneet romaneja koskevista indikaattoreista ja raportoinnista vastaavan, perusoikeusviraston koordinoiman työryhmän puitteissa ⁽²⁵⁾. Jäsenvaltiot voivat myös käyttää kansallisia indikaattoreita sen mukaan, miten niiden kansalliset oikeuskehykset, toimintapoliittiset menettelytavat ja niiden alueella olevien romanien tilanne kehittyvät.
39. Ottaen huomioon tiedonannossa esitetyt unionin pää- ja muut tavoitteet jäsenvaltioiden olisi tarvittaessa sisällytettävä romaneja koskeviin kansallisiin strategiakehyksiin kansallisia määrällisiä ja/tai laadullisia tavoitteita, jotka on mukautettu kansallisiin olosuhteisiin ja käytettävissä oleviin yhdenvertaisuustietojen keruuvaihtoehtoihin, joihin voi sisältyä esimerkiksi joko etnisen alkuperän mukaisesti eroteltuja tietoja tai asiaankuuluvia sosiodemografisia tietoja taikka näiden kahden yhdistelmä.
40. Jäsenvaltioiden olisi ilmoitettava komissiolle kaikista tämän suosituksen mukaisesti toteutetuista toimenpiteistä kesäkuuhun 2023 mennessä. Tämän jälkeen jäsenvaltioiden olisi toimitettava komissiolle kahden vuoden välein tiedot parhaillaan toteutettavista ja uusista toimenpiteistä, mukaan lukien tiedot kullakin aihealueella saavutetusta edistymisestä romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten täytäntöönpanossa. Jäsenvaltioiden kertomuksia hyödynnetään romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevan EU:n strategiakehysten täytäntöönpanoa koskevilla komission kahden vuoden välein laatimissa kertomuksissa ja arviointikertomuksissa, jotka komissio antaa Euroopan parlamentille ja neuvostolle.
41. Jäsenvaltioiden olisi edistettävä romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevien kansallisten kertomusten julkistamista kaikilta osin, jotta voidaan lisätä avoimuutta ja mahdollistaa politiikkaoppiminen, ja järjestettävä tapauksen mukaan mahdollisuus keskustella kansallisista strategioista ja valmistuneista täytäntöönpanokertomuksista kansallisessa parlamentissa.
42. Perusoikeusviraston olisi tehtävä vuosia 2020, 2024 ja 2028 koskeva säännönmukainen romanitutkimus, josta saadaan tietoa lähtötason, puolivälin ja loppuvaiheen tuloksia varten ja josta ilmenevät mahdolliset muutokset romanien tilanteessa. Perusoikeusviraston olisi lisäksi tuettava jäsenvaltioita niiden pyrkimyksissä kerätä merkityksellisiä yhdenvertaisuustietoja, komissiota seurannassa ja analysoinnissa sekä romanien kansallisia yhteyspisteitä raportoinnissa hyödyntäen tässä romaneja koskevista indikaattoreista ja raportoinnista vastaavan työryhmän tukea,

PYYTÄÄ KOMISSIOTA

43. Varmistamaan, että jäsenvaltioiden toimittamia tietoja käytetään perustana, kun komissio valmistelee kertomuksiaan romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten täytäntöönpanosta Euroopan parlamentille ja neuvostolle.
44. Jatkamaan ponnisteluja romanien tasa-arvon, osallisuuden ja osallistumisen valtavirtaistamiseksi kaikkien asiaankuuluvien keskeisten komission aloitteiden suunnittelussa ja täytäntöönpanossa sekä myös jatkamaan romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskevien politiikkojen seuranta eurooppalaisen ohjausjakson ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin puitteissa.
45. Jatkamaan valtioiden välisten kumppanuuksien ja vaihdon edistämistä tukemalla romanien kansallisten yhteyspisteiden verkostoa, EURoma-verkostoa, romanien osallisuusfoorumia, kansalaisyhteiskunnan seuranta koskevaa Euroopan parlamentin valmistelutoimea sekä kansallisten tasa-arvoelinten eurooppalaista verkostoa (Equinet).

Tällä ehdotuksella korvataan 9 päivänä joulukuuta 2013 annettu neuvoston suositus jäsenvaltioissa toteutettavista romanien integraatiota edistävästä tuloksellisista toimenpiteistä.

Tehty Brysselissä 12 päivänä maaliskuuta 2021

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja
A. P. ZACARIAS

⁽²⁵⁾ Lokakuun 7 päivänä 2020 annetun tiedonannon liite 2 sekä perusoikeusviraston työryhmän raportti "Monitoring framework for an EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation – Objectives and indicators".